Не пакідайце ж мовы нашай беларускай, каб не ўмёрлі!
ФРАНЦІШАК БАГУШЭВІЧ

Наша слова

Газета выходзіць з сакавіка 1990 года **№ 25(359)** **1 ЛІПЕНЯ 1998 г.**

23 чэрвеня
намесніку Старшыні
Беларускага Народнага Фронта
Юрасю Хадыку
споўнілася **60** гадоў.
СакратарыятТБМ сардэчна
віншуе мужнага змагара за
краіну і мову і зычыць доўгіх
гадоў і адвечнай непахіснасці

Пажаданні

Гады імчаць нібыта хуткасны цягнік
І бег іх ні на хвілю не сціхае,
Жыццё людзей чамусці на зямлі,
Нібы імгненне, хутка пралятае.

Вось гэтае імгненне затрымаць,
Я ад усёй душы вам пажадаю,
Жыць сто гадоў, смяцца і кахаць,
І быць апораю Радзімы краю.

В. Бігеза, дацэнт каф. бібліяграфіі і дакументазнаўства.

Вандроўка ў Гародню

20 чэрвеня 1998 года прадстаўнікі дэмакратычных партый, рухаў і іншых грамадскіх арганізацый Ленінскага раёна г.Менска (сябры ТБМ імя Ф.Скарыны, БНФ, АГП, БСДГ, партыі "Здаровы сэнс", Хартыя-97) зрабілі чарговую экскурсію у старажытную Гародню. Яны падрабязна агледзелі старажытную Каложскую царкву, Брыгіцкі касцёл і кляштар, інтэр'еры фарнага (езуіцкага) касцёла, музейную экспазіцыю Старога і Новага замкаў.

Кіраўніцтва вышэйзгаданых дэмакратычных грамадскіх арганізацый з Менска правяла ў Гродні цікавую сустрэчу з кіраўніцтвам каардыняныйнага камітэта "Гарадзенская ініцыятыва" начале з сябрам Прэзідыума ВС 13 скліканння, дэпутатам Гарадзенскага абласнога савета Сямёнам Домашам. Прайшоў цікавы абмен думкамі аб рэгіянальным супрацоўніцтве.

Па дарозе назад удзельнікі экскурсіі завіталі ў Ліду, да муроў старажытнага Лідскага замка XIУ ст. Таксама адбылося спатканне з рэдактарам газеты "Наша слова" Станіславам Суднікам. Больш падрабязнае інфармацыя аб гэтай цікавай вандроўцы будзе змешчана ў бліжэйшых нумарах "Нашага слова".

Алег Трусаў.
Менск 24.06.1998г.

Чарговае распяцце беларускай мовы

25 і 26 чэрвеня ў Менску адбывалася беспрэцэдэнтная акцыя - з сядзібы па Румянцава- 13 высялялі Таварыства беларускай мовы. Кіравалі аперацыяй судовы выканаўца Менскага абласнога гаспадарчага суда Уладзімір Скурат, юрыст ЖРЭА Партызанскага раёна Аляксандр Кучук і старшы ўчастковы інспектар Віктар Чарнабаеў.

Высяленне адбылося не гледзячы на тое, што рашэнне суда было своечасова абскарджана. Разгляд скаргі яшчэ не адбыўся. Не гледзячы на тое, што старшыня суда Раман Маркоўскі быў у курсе справы са скаргай і мог прыпыніць на два месяцы правядзенне высялення. Не гледзячы на тое, што 23 чэрвеня адбылося паседжанне камісіі Менскага гарвыканкама, якая пастанавіла прымяніць для ТБМ ільготы і арэндная плата замест 10 долараў за кв. метр стала ўсяго 1 долар. Нічога не было ўлічана. Відаць, некаму вельмі карцела як найхутчэй давяршыць разгром такога жывучага ТБМ.

"Распні, распні", -- паўтара сутак вісела ў паветры пакуль грузчыкі выцягвалі з памяшканняў і грузілі ў трактарны прычэп 40 тысяч кніг, а таксама мэблю ды іншую маёмасць. Уся маёмасць ТБМ была звалена на склад таго ж ЖРЭА.

Вось вам , шаноўныя беларусы, і ўся дзяржаўнасць вашай мовы, і ўсё права, і ўсе законы. Адзін трактар, тры грузчыкі і па ўсім Таварыстве беларускай мовы імя Францішка Скарыны.

АДПАЧЫНАК НЕ ПРАДУГЛЕДЖАНЫ

Нягледзячы на тое, што грамадская і палітычная дзейнасць у час летніх адпачынкаў жыхароў сталіцы апускаецца да нулявога ўзроўню, пікет, які 22 чэрвеня ладзіла, каля "Чэрвеньскага рынка", Свіслацкая Рада БНФ "Адраджэньне" Ленінскага раёна г.Менска, у абарону беларускай мовы, выклікаў вялікую цікавасць жыхароў раёна. Дазволены Менгарвыканкамам пікет праходзіў пад дэвізам: **"Беларуская мова — дар Божы. Зберажэм мову — зберажэм нацыю".**

Бел-чырвона-белы сцяг БНФ прыцягваў увагу, шматлікіх у гэты час, пасажыраў транспарту і пешаходаў. Пранікнёныя словы на лозунгах:

"Як грэх не любіць маці
роднуюю —
Ты ж яе крывінка і душа,
Яе радасць і надзея,
Сляза ў вачах і песня ў сэрцы,
Так грэх не любіць
родную мову:
Яна сон і святло тваё,
Сіла і шчасце,
Бо ў ёй і сонца, і жыццё,
І ты, і Бог і увесь сусвет".

Анатоль Кудравец.

"На Беларусі няма ніводнай ВНУ з выкладаннем усіх прадметаў на беларускай мове."

"Браце родны Беларус!
Наматай сабе на вус:
Беларусь адна на свеце,
Ці пачуеш яшчэ недзе
Голас мовы запаветнай,
Што з даўна была шляхетнай?
Як для верша трэба слова,
Так народу трэба мова ! ..."

Алесь Ветах.

"Беларусы ! Давайце ўсёй сям'ёю пераадолеем сваю прадвечную пакорлівасць, рахманасць і даўні страх перад "сильными мира сего". Нам няма каго і няма чаго баяцца. Мы — на сваёй зямлі, пад сваім небам, Нам трэба выжыць, каб святая справа не загінула.

Жыве Беларусь !

Дык абудзіся ж Беларуская сэрца, не маўчы, не маўчы, не маўчы!" *Сяргей Законнікаў.*

"Матуліну ведаеце мову,
Бо Вы — Беларускі народ.
Шануйце Купалава Слова,
Любіце адвечны свой род"!

Станіслаў Хахлоў.

Заклікалі пасажыраў сыходзіць на прыпынку "Чэрвеньскі Рынак" і ўступаць у дыялог і спрэчкі з пікітоўшчыкамі. Абыякавых праходжых амаль не было. Той, хто на падпітку і сталага ўзросту падтрымлівалі русіфікацыю і прэзідэнта. Большасць моладзі і інтэлігенцыя абураліся на прэзідэнта, яго стаўленне да беларускай мовы, да патрэб насельніцтва.

Амаль кожны з праходжых атрымліваў газету "Рабочы" альбо ўлётку.

Разыходзіліся пікетоўшчыкі ў добрым настроі, з аптымізмамі верай, што беларуская мова хутка звонкай песняй загучыць у кожным кутку, кожнай ўстанове, кожнай школе ў кожным дзіцячым садку бо жыве вольная і незалежная Беларусь.

Сябры Свіслацкай Рады БНФ вельмі ўдзячны міліцыянтам, якія забяспечвалі парадак пры пікетаванні.

Сябра ТБМ Мікола Суслаў.

Беларускія СМІ пра беларускую мову

Агляд і каментары Язэпа Палубяткі

Што такое "агульнапрынятыя нормы беларускае мовы? Што такое беларуская мова? Гэта ж не толькі мова Беларускагна тэлебачання. Гэта і старабеларуская мова, і дыялектная мова, і мястачковае міждыялектнае койнэ , і ўрэшце так званая трасянка.

Вінцук Вячорка
Наша Ніва № 11 15.05.98г.

* * *

Каб надаць канферэнцыі жывасці, я задаў правакацыйнае пытанне кіраўніку беларускай дэлегацыі спадару Касцяну, папрасіўшы па-беларуску расказаць пра цяперашні стан беларускай мовы ў незалежнай Беларусі. Калі не па-беларуску, дык не трэба, папярэдзіў я. І да гонару спадара Касцяна, ён на цудоўнай беларускай мове адказаў, што калі б я не швэндаўся па эміграцыях, а прыехаў у Менск і прыйшоў бы ў парламент, дык мог бы пачуць, што ён спадар Касцян, выступае на паседжаннях толькі па-беларуску. Што ж, праверыць гэта я пакідаю нашым слухачам. Адно радуе ўсе яны, як выглядае, могуць выдатна гаварыць па-беларуску. Толькі дай каманду.

Сяргей Шупа.
Наша Ніва № 11 15.05.98г.

* * *

Наш ліцэй — адзіная ў Беларусі навучальная ўстанова перадуніверсітэцкага тыпу, дзе ўсе прадметы выкладаюцца па-беларуску на высокім еўрапейскім узроўні.

З заявы навучэнцаў Беларускага гуманітарнага ліцэя.
ЛіМ 12.06.98г.

* * *

Задача нацыянальнай дзяржавы — стварыць аптымальныя ўмовы для самарэалізацыі народа ў самабытнай мове і культуры ў цэлым, стварыць сваю непаўторную грань рэгіянальнай і ўніверсальнай цывілізацыі.

Уладзімір Конан.
Лім 12.06.98г.

* * *

. . . няхай ўсе гэтыя нацыяналісты, БНФ, ТБМ і іншыя пісьменнікі - дэмакраты змагаюцца за Беларусь пад савецкай сімволікай, пад якой Беларусь ужо была аднойчы зьнішчаная, няхай пішуць такім правапісам, якім пісаліся расстрэлы ў Курапатах.

"Мёртвы хапае жывога"
Сяргей Дубавец
Наша Ніва № 11 15.06.98г.

* * *

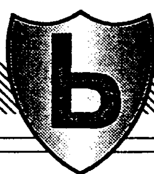
Шаноўны Васіль Іванавіч (Стражаў — міністр адукацыі Я.П.) Не бярыце на сябе ролю аднаго з пахавальнікаў беларускай мовы. Давайце разам з усімі тымі, каго хвалюе лёс беларускай мовы, беларускай нацыі, падумаем над тым, што можна і трэба зрабіць у гэтай непростай сітуацыі па выратаванню беларускай мовы.

Іосіф Навумчык
Народная воля 20.06.98г.

* * *

І калі самай адметнай прыкметай нацыяналізму з'яўляецца павага да ўласных каранёў, моўнай культуры, дык паспрыяй ім, Божа, гэтым нацыяналістам, пазбаў ад дыскрымінацыі ў межах уласнае дзяржавы, дай сілы захаваць сваё, не патрабуючы чужога ...

Яўген Рагін
ЛіМ 19.06.98г.

№ 25(359) 1 ЛІПЕНЯ 1998 г. наша СЛОВА

ПАСТАНОВА МІНСКАЙ ГАРАДСКОЙ РАДЫ ТАВАРЫСТВА БЕЛАРУСКАЙ МОВЫ ІМЯ ФРАНЦІШКА СКАРЫНЫ

(8 чэрвеня 1998 г.)

Сучасны стан беларускай мовы ў нашым грамадстве і вынікаючыя з яго задачы можна ахарактэрызаваць неўміручымі словамі Ларысы Геніюш:

Сёння на пласе
родная мова,
Вырваць жывую
належыць з агню.
Слова "кахаю" —
тут слабае слова,
Мужнае слова —
"абараню"!

І сапраўды беларускае слова ў беларускай дзяржаве накладзена гвалтоўнай сілай на смяротную плаху. Яно топчацца, ганьбуецца рознымі, нават непрыстойнымі прыёмамі, выцясняецца, знішчаецца. Вярхоўныя ўлады Беларусі робяць усё магчымае, каб беларуская мова стала зусім непатрэбнай і знікла назаўжды. Усе дзяржаўныя справы нашай краіны вядуцца толькі на "великом русском языке". Беларуская ж мова практычна не выкарыстоўваецца ні міністэрствамі, ні "национальным собранием", ні ўрадам, ні прэзідэнтам. Апошні мае звычай наўмысна са здзекам прымяняць асобныя беларускія словы, каб пасмяяцца над усёй мовай і асабліва яе абаронцамі. Самі беларусы штурхаюцца сілай прымусу і штучна створанымі абставінамі на этнічнае самазабойства. З гэтай мэтай пры ўдушлівым напаванні ў нашым грамадстве "великого и могучего..." блізкія па сваёй сутнасці расейская і беларуская мовы вывучаюцца ў школе з першага класа (беларуская ў аспоўным — як замежная) паралельна... І гэта пры тым, што напісанне многіх слоў па-беларуску з'яўляецца памылковым па-расейску. Такім прыёмам ў бацькоў і дзяцей выклікаецца варожасць, вядома ж, да беларускай мовы, якая не мае ўжытку ў грамадстве, ганьбіцца ўладамі і за ўжыванне якой міліцыя можа набіць на вуліцы ў час дэманстрацый. У гэтых умовах школа бяссільна выправіць становішча, бо напрыклад, у Менску ў 1997 - 98 навучальным годзе толькі 7,3% першакласнікаў вучацца (пакуль што) на беларускай мове. Такое становішча нават у Гародні і іншых гарадах рэспублікі. Рэзкі зрух у гэтай справе магчыма толькі праз наданне беларускай мове статуса патрэбнасці ў Вышэйшых навучальных установах. З мэтай вывучэння ў іх спраў беларускасці, Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны звярнулася ва ўсе ВНУ рэспублікі з наступнымі пытаннямі:

— Ці вывучаецца беларуская мова студэнтамі ўсіх спецыяльнасцяў Вашай ВНУ? На якіх курсах і ў якім аб'ёме выкладанне ідзе па-беларуску? Якая дынаміка гэтага працэсу, пачынаючы з 1993 года?

— На якой мове выкладаюцца грамадскія дысцыпліны?

— Як выкарыстоўваецца беларуская мова пры вывучэнні прыродазнаўчых навук (матэматыкі, фізікі, хіміі, біялогіі, геаграфіі)?

— Колькі выкладчыкаў (у працэнтных адносінах да агульнай колькасці) здавала ўступныя экзамены па-беларуску, пачынаючы з 1993 года?

— Ці разглядаліся на Савеце Вашай ВНУ пытанні выкарыстання беларускай мовы ў працэсе навучання? Якія прымаліся рашэнні і калі?

— Колькі падручнікаў і іншай вучэбнай літаратуры выдадзена (пачынаючы з 1993 года) на беларускай мове? Колькі працэнтаў гэта складае ад усёй выдадзенай Вашымі супрацоўнікамі літаратуры?

— Што стрымлівае пашырэнне выкарыстання беларускай мовы ў навучальным працэсе Вашай ВНУ?

— Ці афармляюцца дысертацыйныя даследванні ў Вашай ВНУ на беларускай мове? Ці бываюць абароны на ёй?

— На якой мове вядзецца справаводства ВНУ і праводзяцца пасяджэнні яе Савета?

— Якія мерапрыемствы агульнадзяржаўнага ўзроўню неабходны, на Вашу думку, для развіцця і пашырэння ўжытку беларускай мовы?

— Наколькі Вы асабіста валодаеце і карыстаецеся беларускай мовай?

Да дзяржаўных устаноў мы звярталіся тройчы. Многія недзяржаўныя дадаткова наведвалі асабіста. На нашу просьбу адгукнуліся 27 з 41 дзяржаўнай установы. Недзяржаўныя ж (іх у Беларусі 16) нашу просьбу ігнаравалі зусім. З дзяржаўных ВНУ адказаў не далі:

— Гомельский государственный университет;

— Гомельский политехнический институт;

— Гродненский государственный университет;

— Могилёвский технологический институт;

— Брестский государственный пединститут;

— Мозырьский государственный пединститут;

— Белорусская сельскохозяйственная академия;

— Беларуская академия искусств;

— Академия физического воспитания и спорта;

— Беларусский университет культуры;

— Гомельский государственный мединститут;

— Высший колледж связи и информатики;

— Военная академия Республики Беларусь;

— Институт национальной безопасности Республики Беларусь;

(назвы ВНУ ўзяты ў Міністэрстве адукацыі, дзе яны напісаны па-расейску). На аснове аналізу атрыманых матэрыялаў з мэтай стварэння дзейсных умоў для захавання беларускай мовы Менская гарадская рада таварыства беларускай мовы прапануе Міністэрству адукацыі і ВНУ Рэспублікі Беларусь наступнае:

1) Зразумець, што кожны выпускнік ВНУ Рэспублікі павінен дасканала валодаць беларускай мовай, спрыяць яе захаванню і развіццю. Таму пакінуць у навучальных планах усіх ВНУ вывучэнне беларускай мовы без змянення колькасці гадзін, адведзеных на яе зараз.

2) Улічыць, што кожны выпускнік ВНУ рэспублікі павінен ведаць глыбінныя асновы самабытнай культуры беларускага народа. І аднаведна ўвесці ў навучальныя планы гэтых устаноў дадатковую дысцыпліну " Гістарычны аналіз беларускай гісторыі і літаратуры". Планаваць на яе не менш 30 гадзін.

3) Не спасылацца ў сваіх антыбеларускіх дзеяннях на вынікі так званых рэферэндумаў і не прадстаўляць беларусаў самазабойцамі ў этнічных адносінах. Бо ні ў адным з двух праведзеных рэферэндумаў не было пытання: "Ці лічыце вы неабходным захаванне і развіццё беларускай нацыі з яе карэннай мовай і самастойнай беларускай дзяржаўнасцю". І аднаведна не было большасці адказаў "не лічу".

4) Спыніць наўмыснае нацкоўванне вучняў і бацькоў супраць беларускай мовы. Зараз яно заключаецца ў паралельным вывучэнні з першага класа беларускай і расейскай моў пры іх выходнай блізкасці. Неабходна ўвесці вывучэнне "русского языка" толькі з 3-га класа, калі ўжо ўсталюецца веданне беларускай мовы.

5) Абмеркаваць гэтыя пытанні з грамадскасцю пры дазволе на свабодныя выказванні ва ўсіх дзяржаўных сродках масавай інфармацыі.

6) Выступіць з прапановамі аб вяртанні ў сістэму Міністэрства адукацыі як БДУ, так і трох іншых навучальных устаноў, штучна ўзвышаных над астатнімі. Выдзяленне ВНУ ў асобную катэгорыю, іх асобнае фінансаванне з амаль што ўдвая большай зарплатай выкладчыкам раз'ядноўвае супольнасць дзяржаўных ВНУ ў цэлым, паніжае адказнасць непасрэдна перад грамадствам, штурхае на дагаджэнне ўладам і непавагі да спраў беларускасці.

7) Вярнуцца да практыкі выбараў рэктараў усіх ВНУ іх працоўнымі калектывамі. Гэта будзе спрыяць развіццю дэмакратызму, змяншэнню залежнасці рэктараў ад свавольніцтва ўладаў, навялічэнню іх заклапочаннасць аб будучым нашага этнасуў нашай нацыі, нашай мовы, нашай дзяржаўнасці, нацыянальнага інтэлектуальнага патэнцыялу Беларусі.

8) Не змяняць у навучальных планах ВНУ "Гісторыю Беларусі" на "Историю Отечества". Бо "Отечество" для беларусаў ужо некалькі разоў было чужым. Гісторыя ж сваёй краіны адна, як стваральнік і фіксатар падзей, аднесеных на фон агульначалавечых каштоўнасцяў і мэтаў.

9) Усё справаводства свайго Міністэрства весці на беларускай мове, што адпавядае дзейснаму статусу "закона аб мовах". Аднаведна для ўнутрыдзяржаўнай перапіскі наогул, а з навучальнымі ўстановамі — ў асаблівасці, выкарыстоўваць мову карэннага этнасу, выказаць асабістую павагу Міністэрства адукацыі да боскіх святыняў Беларусі.

10) Практыкаваць выкананне на беларускай мове курсавых, дыпломных і дысертацыйных работ па ўсіх спецыяльнасцях, ва ўсіх без выключэння і ведамаснага падпарадкавання ВНУ рэспублікі. Праводзіць адкрытыя конкурсы такіх работ з матэрыяльным заахвочваннем іх пераможцаў.

11) Выкладчыкам, якія вядуць заняткі па спецыяльных дысцыплінах на беларускай мове, рабіць 15-працэнтную даплату за неабходнасць пры гэтым дадатковых затрат часу і набыццё патрэбнай літаратуры.

12) Вывучэнне беларускай мовы на 1-х курсах усіх без выключэння спецыяльных ВНУ заканчваць напісаннем на ёй і абаронай творчых рэфератаў перад сваімі групамі (з адзнакай) па методыцы, распрацаванай і ўкаранёнай у БДТУ.

13) Прыняць неабходныя меры па планавай метадычнай падрыхтоўцы да беларускамоўнага выкладання (распрацоўка падручнікаў, метадычных дапаможнікаў і іншай літаратуры) ва ўсіх ВНУ рэспублікі.

14) Вучэбныя планы, расклады заняткаў, розныя аб'явы весці на беларускай мове.

15) Дыпломы, дадатак да іх выпісваць на двух мовах, адна з якіх павінна быць беларускай.

16) Улічваючы, што зараз на ўступных экзаменах у якасці абавязковай уведзена адна з замежных моў, мэтазгодна ўвядзенне заліку (ці экзамена) па беларускай мове за выключэннем выпадкаў, калі абітурыент не з'яўляецца грамадзянінам Беларусі.

17) Так, як кожны выпускнік любой ВНУ Беларусі павінен дасканала валодаць беларускай мовай, увесці для ўсіх без выключэння спецыяльнасцяў ВНУ дзяржаўны экзамен (або залік) на беларускай мове.

18) Весці ўсе Рады ВНУ, справаводства і ўнутрыдзяржаўную перапіску на беларускай мове.

19) Не перашкаджаць студэнтам і выкладчыкам прымаць удзел у акцыях, скіраваных на захаванне і развіццё беларускай мовы. Не прадпрымаць рэпрэсіўных мераў і пагроз за такія акцыі. Улічваць пры гэтым, што на працягу стагоддзяў (і вельмі паскорана за савецкі час) беларуская мова сілай выбівалася з душы беларусаў. Таму працяг генацыду супраць беларускай мовы — велізарная сусветная злачыннасць.

20) Скіраваць сваю дзейнасць на тое каб усе, а не толькі асобныя ВНУ рэспублікі былі сапраўды нацыянальнымі і ажыццяўлялі сваю дзейнасць на аснове прынцыпу: праз этнічна-нацыянальнае да агульначалавечага, ад агульначалавечага — да этнічна-нацыянальнага. Адпаведна з'яўляецца неабходнасць зняць са слова "нацыяналізм" ганебны сэнс. Бо сапраўдны нацыяналізм — гэта прыроднай закладзенае ў душу кожнага нармальнага чалавека ахоўнае пачуццё, для зберажэння і развіцця ўласнага этнасу пры павазе правоў на тое ж прадстаўнікоў іншых этнасаў.

21) Звярнуць увагу недзяржаўных ВНУ на тое, што яны — не дзяржава ў дзяржаве. Таму прамыя ці ўскосныя праявы непавагі з боку іх некаторых кіраўнікоў да спраў беларускасці (напрыклад Негосударственное высшее учебное заведение "Институт управления", ректор Суша Н.В.) не служыць справам Беларусі.

22) Ва ўсёй дзейнасці ВНУ рэспублікі зыходзіць з таго, што вяртанне назаўжды беларускай мовы беларускаму этнасу і народу немагчыма без сапраўднай поўнай суверэннасці беларускай дзяржавы і без яе самасойнага ўваходжання ў цывілізаваную агульначалавечую супольнасць народаў. Таму зліццё Беларусі з Расеяй будзе забойствам беларускай мовы, нацыі і беларускага этнасу.

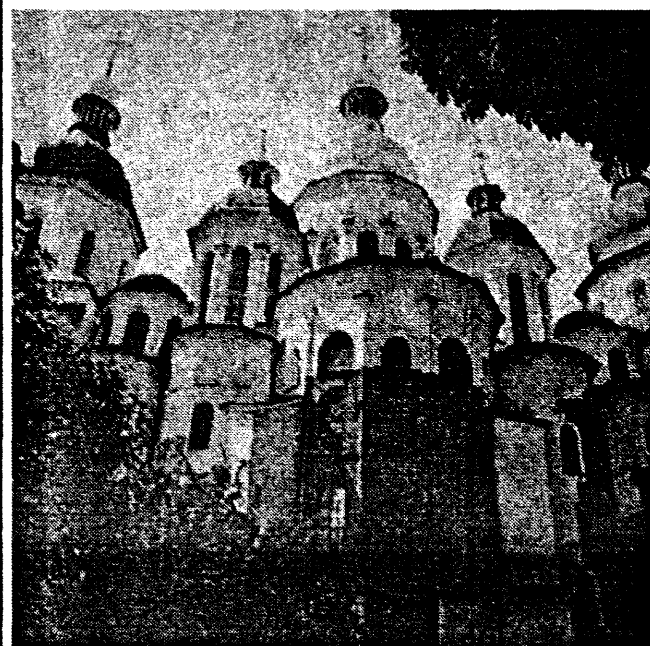
08.06.1998г.

Старшыня Мінскай гарадской рады Таварыства беларускай мовы прафесар А.А.Саламонаў.

Кіеўская канферэнцыя

З 21 па 22 траўня ў сталіцы незалежнай Украіны Кіеве адбылася міжнародная навуковая канферэнцыя прысвечаная 350 - годдзю пачатку Нацыянальнай рэвалюцыі (мелася на ўвазе паўстанне 1648 года пад началам Багдана Хмяльніцкага). Калі я звярнуўся да кіраўніцтва свайго ўніверсітэта з просьбаю выправіць мяне для ўдзелу ў гэтай міжнароднай імпрэзе з навуковым дакладам прысвечаным беларуска-украінскім стасункам у галіне матэрыяльнай культуры XУII-XУIII стст., то пачуў адмоўны адказ, маўляў грошай на выправы няма. (Іншым выкладчыкам, і на іншыя канферэнцыі грошы на паездкі знаходзяцца, але гэта ўжо другая справа). Добра што падтрымалі знаёмыя прадпрымальнікі, якія выдзялілі грошы на дарогу. І вось я ў Кіеве. За апошнія часы гэты горад моцна змяніўся ў лепшы бок. Паўсюль чысціня і парадак, але міліцыі ў адрозненні ад Менска нідзе не відаць. Сустракаюцца толькі вайскоўцы, форму якіх упрыгожвае нацыянальная сімволіка Украіны.

Усе дзяржаўныя абвесткі, шыльды і іншая інфармацыя падаецца толькі на ўкраінскай мове. Амаль усе кіеўскія школы выкладаюць школьныя прадметы толькі па-украінску, прычым расейская мова

Кіеўскі Сафійскі сабор

вывучаецца на ўзроўні факультатыва, па асабістаму жаданню вучняў. Расейскамоўнае насельніцтва Кіева размаўляе паміж сабою па-расейску, мае расейскамоўныя газеты, аднак супраць украінскай мовы ўжо не выступае, бо як кажуць тут, "цягнік ужо адышоў! "

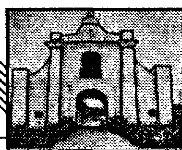
У цэнтры Кіева, не гледзячы на пэўныя фінансавыя цяжкасці адбудоўваюцца помнікі гісторыі і культуры, некалі знішчаныя бальшавікамі. Плошчу у цэнтры горада зноў упрыгожыў помнік княгіне Вользе, а побач завяршаюцца працы па адбудове Міхайлаўскага Сабора XII-XУII стст. Які быў узорваны ў 30-я гады.

Сама канферэнцыя адбывалася ў памяшканні нацыянальнай гістарычнай бібліятэкі Украіны, што размешчана ў будынках Кіеўска-Пячорскай Лаўры. Дарэчы, такой бібліятэкі на Беларусі няма: відаць, доўга не будзе, бо сёняшняй уладзе беларуская гісторыя не патрэбная.

Працоўнымі мовамі былі украінская, ангельская і расейская. Аднак усе гісторыкі Украіны, у тым ліку прадстаўнікі Адэсы, Харкава, Днепрапятроўска, Вінніцы і Чарнігава выступалі на роднай мове. Доктар гістарычных навук Эва Турэк з Вайсковага музея Стакгольма свой унікальны даклад пра казацкія сцягі з фондаў свайго музея прачытала па-чэшску. Па-расейску выступіў толькі прадстаўнік Малдовы, бо яго мова была незразумелай для прысутных.

Мой даклад прысвечаны керамічным казацкім люлькам на Беларусі прагучаў пад воплескі залы па-беларуску. Навогул, размаўляючы ў Кіеве два дні на роднай мове, я не пачуваў сябе чужынцам. Людзі ветліва ўсміхаліся чуючы маю беларускую мову і з задавальненнем адказвалі па-украінску ці па-расейску. Вось гэта сапраўднае "двух" — альбо нават "трохмоўе" у дзеянні! Чаму б не запазычыць гэтую традыцыю тым, хто трызніць аб т.з. славянскім адзінстве?

Алег Трусаў, першы намеснік Старшыні ТБМ імя Ф.Скарыны.
13.06.1998г. г.Менск.

А. Блінкоўскі

Ці мог А.Міцкевіч быць сябрам А.Пушкіна?

1998 год, па прапанове ЮНЭСКА, у гонар 200-годдзя са дня нараджэння Адама Міцкевіча названы "Годам Міцкевіча". "Год Міцкевіча" стартаваў ужо ў Навагрудку, але вельмі сціпла.

У 1999 годзе 200- гадовы юбілей Аляксандра Пушкіна збіраюцца адзначыць на Беларусі па прапанове А.Лукашэнкі. Але ўжо ў гэтым годзе, 6 чэрвеня, у дзень нараджэння А.Пушкіна прыязжалі на возера Свіцязь, на свята паэзіі, расейскія паэты Андрэй Вазнясенскі і іншыя. Пішуць у газеце: "Чаму менавіта у гэты дзень і менавіта ў гэтым месцы?" "Агульнавядомы факт сяброўства двух вялікіх паэтаў А.Пушкіна і А.Міцкевіча, які родам з Наваградчыны" — адказваюць нам у "Народнай волі".

Узнікаюць пытанні. Чаму на радзіме А.Міцкевіча, у "Год Міцкевіча" праводзіцца свята расейскай паэзіі, а не свята беларускай, ці не свята беларуска-польскай паэзіі? Беларусы лічаць і павіны лічыць А.Міцкевіча ў першую чаргу беларускім паэтам, а потым ужо — польскім. А. Міцкевіч адзін з нашых продкаў, на нашай зямлі пісаў аб нашых продках і аб нашай зямлі і дабіваўся для нас свабоды, правоў чалавека і правоў нацыі.

Што пісаў на польскай мове? Гэта можна зразумець, ведаючы гісторыю. Ён пісаў на афіцыйнай мове Рэчы Паспалітай, дзяржавы многіх народаў. Цяпер жа ў нас пішуць многія беларусы на адной з дзяржаўных моў нашай дзяржавы — на расейскай мове. Чаму будучыя пакаленні беларусаў павіны грэбаваць, напісаным на расейску? Не, гэта ўсё нашае, калі яно адпавядае беларускаму і агульначалавечаму, ды і А.Пушкін пісаў лісты і вершы на французкай мове, але ніхто яго не лічыць за французскага паэта. Цяперашнія летувісы не адмаўляюцца ад усяго, напісанага на афіцыйнай мове Вялікага княства Літоўскага — на беларускай. Польская літаратура часоў Ягелонаў была лацінамоўнай, палякі не адмаўляюцца ад яе і іншы народ не прэтэндуе на яе. Так што напісанае ліцвінам па нараджэнню і па духу А.Міцкевічам з'яўляецца здабыткам у першую чаргу беларусаў.

А.Міцкевіч называў сябе таксама і палякам — падкрэсліваючы сваю палітычную арыентацыю, бо ў тагачаснай Польшчы больш актыўна фармавалася супрацьўленне расейскаму царызму. Аднак трэба прызнаць, што гэта назва "паляк" давала ідэлагічныя перавагі царызму. Яшчэ ў часы першых падзелаў расейцы навешвалі на беларускую шляхту назву "паляк", бо была мэта знішчыць нашу шляхту. Заахвочвалі ў гэтым і ўкраінскіх казакаў, гэтых камуністаў сярэднявечча, каб пляжылі Беларусь і за гэта абяцалі пасадзіць на горб беларусаў гэтых гультаёў. Але справа была зроблена і іх па-расейску перасялілі з Украіны на Кубань, пад кулі каўказцаў.

Ідэлагічным штампам "паляк" выдатна карыстаўся А.Пушкін. Аб Фадзеі Булгарыне і А.Пушкіне газета пісала, што гэта — "Сии два карифея нашей словестности",.. у 1831 годзе ён вядзе траўлю Булгарына. Піша фельетон: "Фиглярин, вот поляк, отменный", хоць ён і "карыфей" расейскі". А родам ён з маіх ганцавіцкаnясвіжскіх абшараў, і не быў ён этнічным палякам.

Па паданню дзед яго пахаваны ў нясвіжскай капліцы. Былы афіцэр напалеонаўскай арміі, ён, мусіць, думаў па-беларуску, меў наш менталітэт. Таксама ён, магчыма, наш, хоць і пісаў па-расейску. Дадам яшчэ, што калі ліцвіну-беларусу расейцы гаварылі: "Ты русский", то ён лепш запісваўся ў палякі, чым у кіраўнічыя расейцы; калі ліцвіну-вуніяту гаварылі расейцы: "Ты православный", то ён запісваўся ў каталікі. Такі быў час.

Другое пытанне больш складанае. Ці магчыма было сяброўства паміж А. Міцкевічам і А.Пушкіным, улічываючы іх палітычныя погляды і каму яны служылі, што яны думалі і за што змагаліся? Нашыя веды аб А.Пушкіне з часоў апошніх саветаў круцяцца вакол "агульна вядомых" фактаў, а дакладней вакол міфаў, якія нам назойліва ўцілалі ў мазгі ідэолагі ад асветы Расейскай імперыі : Пушкін — змагар супраць царызму, рэвалюцыянер, які змагаўся з рэакцыянерам Булгарыным, ідэйны кіраўнік дзекабрыстаў, сябра А.Міцкевіча. Аналізуючы надрукаванае аб ім, супастаўляючы гістарычныя факты прыходзім да перакапання, што гэта не так.

Вядома, што А.Пушкін свае мемуары знішчыў свядома. Ён пісаў : "Толпа жадно читает исповеди. При открытии всякой мерзости она в восхищении: Он мал как мы, он мерзок,как мы!". Але засталіся пісьма А. Пушкіна іншым людзям, успаміны многіх сучаснікаў, яго дзеянні. З гэтага можна зразумець,што была цікавасць паэтаў аднаго да другога, але аб іх дружбе нідзе не сказана. Ідэалы ў іх былі розныя, і ўчынкі таксама.

Азнаямленне з пагля-дамі А.Пушкіна дазваляе дакладней прачытаць яго вершы, з якіх можна зразумець, што ён жадаў народам, сябрам і А.Міцкевічу. Вядома, што А.Міцкевіч сядзеў паўгода ў турме. Потым быў высланы ў Расею, дзе і сустракаўся з А.Пушкіным.

Кс. А.Палявы піша аб сустрэчах іх восенню 1826 года : "Проницательный русский поэт, обыкновенно господствующий в кругу литераторов, был чрезвычайно скромен в присут-

ствии Мицкевича, больше заставлял его говорить, нежели говорил сам, и обращаясь со своими мнениями к нему, как бы желая его одобрения. В самом деле по образованности, по многосторонней учёности Мицкевича Пушкин не мог сравнить себя с ним, и сознание в том делает величайшую честь уму нашего поэта".

Кн. П.А.Вяземскі : "Пушкин, встретясь где-то на улице с Мицкевичем, посторонился и сказал : "С дороги двойка, туз идёт !" На что Мицкевич тут же отвечал : "Козырная двойка и туза бьёт !"

А.Міцкевіч аб А.Пушкіне адзываўся так : "Пушкин, вызывавший восторг читателей своим поэтическим талантом, изумлял своих слушателей живостью, тонкостью и проницательностью своего ума. Он обладал удивительной памятью, определённостью суждений и утончённым вкусом. Слушая его рассуждения об иностранной или внутренней политике его страны, можно принять его за человека, поседевшего в трудах на общественном поприще и ежедневно читающего отчёты всех парламентов... Я знал русского поэта весьма близко и в течении довольно продолжительного времени; я наблюдал в нём характер слишком впечатлительный, а порой лёгкий, но всегда искренний, благородный и откровенный".

Тут успаміны аб павазе і якасцях, а не аб дружбе. А.Міцкевіч ужо тады заўважыў цікавасць А.Пушкіна да палітыкі.

Разгледзім палітычныя погляды А.Пушкіна ў дачыненні да нашых земляў, радзімы А.Міцкевіча. У выніку падзелаў Рэчы Паспалітай этнаграфічная Польшча, Жмудзь, частка Ўкраіны былі падзеленыя паміж Прусіяй і Аўстрыяй, дзе палітычная і прававая культура, мараль, эканоміка былі параўнальна высокімі. Захват жа нас — Літвы і часткі Ўкраіны — грамадства адносна развітага, дзе вольнасці шляхецкія перарасталі ў вольнасці агульнанародныя і ўжо гатовага жыць па Канстытуцыі, аналагічнай Канстытуцыі ЗША — Расеяй, жыўшай па законах і маралі, перанятых у татара-манголаў, можна параўнаць з захопам Рымскай Імперыі варварамі. Мы былі адкінуты не меней, як на тры стагоддзі назад.

Пры дапамозе Напалеона ў 1807 годзе было ўтворана адносна самастойнае Варшаўскае герцагства, дзе адразу адмянілі прыгоннае права. Каб супакоіць Літву-Беларусь і Ўкраіну царызм планаваў адрадзіць Вялікае Княства Літоўскае ў этнаграфічных межах беларусаў і, часткова украінцаў. План Агінскага-Чартарыйскага прадугледжваў галоўнае : усе пасады займаюць ураджэнцы гэтых земляў (баяліся прыблуд), сваё войска і на працягу 10 год адмяніць прыгоннае права. Пасля вайны 1812 года царызм скасаваў гэтыя планы і Варшаўскае герцагства ператварылася ў Царства Польскае.

Прагрэсіўныя расейцы, якія бачылі Еўропу ў 1812 годзе ўбачылі "как мрачно и убого на родине". Дзекабрысты падрыхтавалі Праект Канстытуцыі Расеі — дзе ўводзіліся дэмакратычныя парадкі і адмянялася прыгоннае права. Калі памёр Александр I, дзекабрысты пачалі дзейнічаць. Вынік вядомы — з імі расправіўся ўжо новы цар Мікалай I.

Чытаючы ўспаміны розных сучаснікаў А.Пушкіна, даведаемся, што дзекабрысты не хацелі мець А. Пушкіна ў сваіх шэрагах — жартавалі, хвалілі свае дзеянні ад яго. У 1827 годзе А.Пушкін сказаў жонцы дзекабрыста А.Г.Мураўёвай, ехаўшай у Сібір да мужа : "Я очень понимаю, почему эти господа не хотели принять меня в своё общество : я не стоил этой чести" і аддаў ёй верш : "В глубине сибирских руд". Па выразу Ф.Булгарына А.Пушкін "корчил Байрона".

У 1830 годзе зноў рухнула манархія ў Францыі, усталяванная "каранованными разбойниками" Еўропы. Перамаглі рэспубліканцы, нашчадкі Напалеона. У канцы 1830 года ўспыхнула паўстанне ў Царстве Польскім і перакінулася на нашыя і ўкраінскія землі. Сенатары Расейскай Імперыі — ліцвін Агінскі і паляк Чартарыйскі былі ў шэрагах паўстанцаў. Сяляне таксама прымалі актыўны ўдзел у паўстанні, аб чым сведчыць "Указ Сената о мерах наказания крестьян за участие в восстании 1831 года" ад 7 жніўня 1831 года. Аб паводзінах шляхты відаць з запіскі Менскай следчай камісіі аб паўстанні ў Дзісненскім уездзе, дзе прымалі ўдзел юнкеры вайсковай вучэльні : "Слово "отчизна" и отчаянность юнкеров увлекли в толпы мятежников даже семидесятилетних стариков".

Адзін з лозунгаў паўстаўшых быў "За нашу і вашу свабоду" — гэта значыць і за свабоду дзекабрыстаў і ўсіх расейцаў. Аляксандр Сяргеявіч потым зробіць вывад, што "Без политической свободы жить очень можно". Абы ў пасцель не лазілі.

Тады, у канцы 1830 года ў "Литературной газете", рэдактарам якой быў Дэльвіг, Пушкіна абвінавацілі "в раболепии и заискивании перед сильными мина сего (М.Палявы), в чудовищной безнравственности"... (Ф.Булгарын).

Цікавая перапіска А. Пушкіна ў час паўстання, па якой можна бачыць яго, як чалавека і палітыка, і як ярага расейскага шавініста.

9.12.1830 г. Е.М.Хітраво (гэты ліст дачцэ М.Кутузава, у якім ён нагадвае эпізод, калі генерал-фельдмаршал дзяліў нас).

"Какой год ! Какие события ! Известие о польском восстании меня совершенно потрясло. И так, наши исконные враги будут окончательно истреблены, и таким образом ничего из того, что сделал Александр, не останется, так как ничего не основано на действительных интересах России, и опирается лишь на соображения личного тщеславия, театрального эфекта и т.д. Известны ли вам бичующие слова фельдмаршала, вашего батюшки? При его вступлении в Вильну поляки бросились к его ногам. (Встаньте) сказал он им, (помните, что вы русские). Мы можем только жалеть поляков. Мы слишком сильны для того, чтобы ненавидеть их; начинающая война будет войной до истребления — или по крайней мере, должна быть таковой. Любовь к отечеству в душе поляка всегда была чувством безнадёжно мрачным. Вспомните их поэта Мицкевича... Всё это печалит меня".

11.12.1830 г. Е.М.Хітраво "Более всего меня интересует сейчас то, что происходит в Европе... Новый избирательный закон посадит на депутатские скамьи молодое, необузданное поколение, не устрашённое эксцессами республиканской революции".

Тут А.Пушкін турбуецца, што рэспубліканская Францыя можа перашкодзіць вясці вайну "до истребления" нас.

2.01.1831 г. П.А.Вяземскаму. "О Польше нет ни слуху, ни духу... Здесь некто бился об заклад, бутылку VCP (Вдова Клико Пансардэн — марка шампанского) против тысячу руб., что Варшаву возьмут без выстрела... Новый год встретил я с цыганами и с Танюшей, настоящей Татьяной-пьяной" (Прыгонная "душа" у той час каштавала 400-500 рублёў).

21.01.1831г. Е.М.Хітраво. "Вопрос о Польше решается легко.

Ее может спасти лишь чудо, а чудес не бывает. Ее спасение в отчаянии ... Только судорожный и всеобщий подъём мог бы дать полякам какую-либо надежду. Стало быть, молодёжь права, но одержат верх умеренные, и мы получим Варшавскую губернию, что следовало осуществить уже 33 года тому назад. Из всех поляков меня интересует один Мицкевич. В начале восстания он был в Риме, я боюсь не приехал ли он в Варшаву, чтобы присутствовать при последних судорогах своего отечества.

Я не доволен нашими официальными статьями. В них господствует иронический тон, не приличествующий могуществу."

(Заканчэнне ў наступным нумары)

Еўрапейскі сектар Рады БНР

Блізіцца гадавіна Першай Сесіі Еўрапейскага Сектара Рады БНР. Сесія адбылася ў Вільні 4-5 ліпеня 1997 г. Паколькі значная частка нашага грамадства мае даволі цьмянае ўяўленне аб БНР, аб Радзе БНР і Еўрапейскім Сектары Рады БНР, нялішне будзе згадаць аб тых падзеях, якія адбываліся год таму ў Вільні. Матэрыялы аб Сесіі аўтару гэтай публікацыі былі ласкава прадстаўлены спадаром Барысам Рагулем, які на той час з'яўляўся Заступнікам Старшыні Рады БНР.

Сесія была адкрыта 4 ліпеня ў канферэнц-зале гатэля "Летува". Перад адкрыццём Сесіі адбылося узняцце бел-чырвона-белага сцяга ля ўваходу ў гатэль. На наступны дзень па запатрабаванню беларускай амбасады ў Летуве сцяг быў зняты. Сесію адкрыў Старшыня Таварыства Беларускай Культуры ў Летуве Хведар Нюнька. Быў абраны Прэзідыум Сесіі ў складзе:

БарысРагуля—заступнік Старшыні Рады БНР (Канада).

Радзім Гарэцкі— акадэмік, Прэзідэнт Згуртавання Беларусаў Свету "Бацькаўшчына" (Менск).

Хведар Нюнька — СтаршыняТаварыства Беларускай Культуры ў Летуве (Вільня).

Вінцук Вячорка — намеснік Старшыні Беларускага Народнага Фронту (Менск).

Сяргей Навумчык — сябра Сойму Беларускага Народнага Фронту (Прага).

Старшынёю Сесіі быў абраны Сяргей Навумчык.

Мэтай гэтай публікацыі я не ставлю просты пераказ Пратаколу,які быў прыняты на Сесіі. Усе тыя пытанні ,якія ўздымаліся на Сесіі, актуальныя і зараз. Зараз,можа,яшчэ больш. Гэта найперш суверэннасць нашай дзяржавы, стан беларускай мовы, палітычнае становішча на Беларусі.

Спадар Барыс Рагуля акрэсліў найважнейшыя пазіцыі праграмы БНР. Гэта сувярэннасць краіны, права ўладання зямлёю, гарантыя прыватнай уласнасці, гарантыя свабоды слова, права на абарону ў судзе, права на адкрытыя судовыя працэсы. Беларуская мова, па праграме БНР, павінна быць дзяржаўнгай, усе іншыя мовы могуць быць раўнапраўнымі. У дзяржаве павінна быць талерантнасць наконт рэлігіяў. Сілавыя органы павінны змагацца з крымінальнасцю, а не з палітычнымі супрацоўнікамі. Служба ў войску павінна быць добраахвотнай і аплочваецца дзяржавай. Як падкрэсліў спадар Рагуля, Рада БНР не супраць эканамічных стасункаў Беларусі з іншымі краінамі на прынцыпах аб'яднання Еўропы. Не варта эканамічныя сувязі абмяжоўваць толькі адной Расеяй.

Цяжка не пагадзіцца з праграмай Рады БНР. І цяжка прыдумаць што-небудзь лепшае. Але ёсць тут, на маю думку, адно "але". Гэтае "але" тычыцца ўласнасці на зямлю. Некалі абедзве мае бабулі валодалі невялікімі кавалкамі зямлі. Я і іншыя мае сваякі з'ўляліся спадчыннікамі. Спадчыннікі нібыта ёсць, але на зямлі працаваць амаль што няма каму. Некаторыя мае сваякі, у тым ліку і я, пераехалі жыць у горад. Але нават не гэта галоўнае ў тым, што зямлю ў спадчыну няма каму ўзяць. Сучасны беларускі селянін і амерыканскі фермер — гэта вельмі розныя постаці. І не толькі таму, што розныя да іх адносіны дзяржавы. На маю думку, прычыны тут больш глыбокія і цяжка выкараняльныя. Некалькі дзесяцігоддзяў камандна-калгасная сістэма адвучыла селяніна ад усведамлення таго, што ён можа быць уласнікам. Гэты селянін можа валодаць шасцю соткамі на лецішчы, можа пасадзіць сорак сотак бульбы. Дзесяць гектараў зямлі яго проста напалохае. Дзеля таго, каб ён зноў адчуў сябе гаспадаром, патрэбныя шматлікія праграмы, найбольш псіхалагічныя. А калі чалавек з цяжкасцю можа ўявіць сябе ўласнікам, з цяжкасцю ён сябе ўяўляе як этнічная і асабовая постаць.

Шмат месца на Сесіі займала пытанне аб беларускай мове. Найбольш цікавым на гэты конт быў выступ Алеся Баршчэўскага з Польшчы (ягоны выступ зачытала Ніна Баршчэўская). Як падкрэсліў спадар Баршчэўскі, Беларусь зараз пазбаўлена нацыянальнай мовы, як дзяржаўнай. Такі стан можа параўнаць з новым Халакостам, які можа сцерці Беларусь з твару зямлі. Беларуская меншасць у Расеі налічвае каля паўтара мільёна чалавек, столькі ж налічвае і расейская меншасць у Беларусі. Але які розны стан гэтых меншасцяў! Расейцы маюць у Беларусі тысячы расейскамоўных школаў, расейскамоўнае тэлебачанне, радыёе, газеты, расейскамоўныя тэатры, расейскую мову ва ўсіх дзяржаўных установах, расейскую царкву, магчымасць атрымаць расейскамоўную вышэйшую адукацыю. Беларусы у Расеі не маюць нічога! Ніводнай беларускамоўнай школы, беларускамоўнага радыё і тэлебачання , ніводнай беларускамоўнай газеты, ніводнага тэатра, ніводнай беларускай царквы. Ніводзін беларус у Расеі не можа вучыцца на сваёй роднай мове.

Хочацца дапоўніць спадара Баршчэўскага. Не ўсялякі беларус на Беларусі можа атрымаць адукацыю на сваёй мове. З гэтай нагоды мне прыгадваецца свой асабісты выпадак. Мой старэйшы сын пайшоў вучыцца ў першы клас беларускамоўнай школы. Правучыўся тры гады і на пачатку чацвёртага класа нам, бацькам, дырэкцыя школы паведаміла, што навучанне будзе весціся на расейскай мове. Гэта быў 95-ты год. Мой сын і ягоныя аднакласнікі пачалі вучыцца на расейскай мове. Не дапамагло ні тое, што большасць бацькоў падпісалася пад патрабаваннем навучання на беларускай мове, ні тое, што да сённяшняга дня школа зарэгістраваная як беларускамоўная. Калі я ды іншыя бацькі выказалі некаторае абурэнне такім станам, знайшліся такія бацькі (расейская меншасць у нашым горадзе), якія з пачуццём уласнай правоты падводзілі нам, што іхнім дзецям немагчыма вучыцца на беларускай мове. Таму нашыя дзеці павінны вучыцца на расейскай.

На многія роздумы менавіта мяне паклікалі ўспаміны пра Першую Сесію Еўрапейскага Сектару Рады БНР. Роздумы гэтыя, на жаль, не вельмі ўсцешныя. Але трэба спадзявацца на лепшае і працаваць.

На Сесіі быў прыняты шэраг рэзалюцыяў. Дэкларацыя Сесіі Рады БНР, Заява Сесіі "Аб палітычным становішчы на Беларусі", Рэзалюцыя Сесіі "Аб этнічнай дыскрымінацыі беларусаў", Рэзалюцыя -зварот да Кангрэсу ЗША "Аб радыё "Свабода"".

Кіраўніком Еўрапейскага Сектару Рады БНР быў абраны спадар Сяргей Навумчык.

Матэрыял падрыхтавала Лілея Сазанавец, г. Ліда

ПАМЯЦІ СВАІХ ТАТЫ і МАМЫ ПРЫСВЯЧАЮ.

Крыху ўспамінаў і развагу

Пры разважаннях над уплывамі аднае на другую культураў сумежжа, трэба браць пад увагу абставіны адных і другіх культураў — ці яны ёсць народаў дзяржаўных, ці адна культура — народу дзяржаўнага, другая — паняволенага народам якраз другое культуры. У сувязі з такімі развагамі прыходзіць у галаву выпадак: пусцілі школьнікі двох хлапцоў "дужацца", хто каго пераможа, падрыхтавалі пляцоўку, аднаго спарцмена апранулі ў адпаведнае для дужання адзенне, а другому, звязалі рукі і ногі, завязалі хусткай вочы і са смехам пусцілі: дужайся! Хто каго пераможа?

У восені 1926 году ў адным горадзе Берасцейшчыны бацькі пасылаюць маленькую дачушку ў школу здабываць навуку. Тата запісаў яе, як след у настаўніка, мама прыбрала яе ў новую суконачку, чаравічкі і новыя панчошкі. А малую страх разбірае. Чаму? Ёй сказалі, што ў школе настаўнік будзе гаварыць да дзяцей іншай мовай,польскай, не такой, якой яна гаворыць з мамай і татам. Але нічога, не бойся прывыкнеш — суцяшаюць яе.

І памаленьку дзеці прывыкалі. Вывучыліся на лемантарах чытаць: МАМА, ТАТА — цудоўна, і ў нас ёсць МАМА , ТАТА! У лемантары шмат малюнкаў. Вось і харошы сабачка нарысаваны, а пад ім подпіс: PIES. Хай сабе будзе і "пес". Чытаем пра сабачку ...і тут — праблема: OGON. Што гэта? "Хвост" — кажа настаўнік . Хай сабе будзе і "огон", вялікая справа ... І далей у лемантары чытаюць вершык, які ім, настаўнік сказаў, трэба навучыцца напамяць:

Kto ty jestes ?
Polak maly/
Jaki znak twoj?
Orzel bialy.
Dzie ty mieszkasz?
W polskiej ziemi ...

І навучыліся дзеці, і як трэба, гавораць у школе папольску, але не паспелі высыпаць на вуліцу, каб ісці дамоў, як ўсё гэтае брацтва загаманіла "па-своему".

З гэтым вершыкам пасля ў саракавых гадах была гісторыя. Пасля Другой сусветнай вайны была магчымасць каталікам-палякам выязджаць на захад у Польшчу. Выехала нямала і беларусаў-каталікоў. Ды палякі разгледзеліся, і давай высяляць беларусаў, даўшы ім тэрмін, назад у БССР. І модным ізноў стаўся вершык:

Kto ty jestes?
Bialorusin maly.
Jaki znak twoj?
Konik bialy.
Gdze ty mieszkasz?
W polskiej ziemi.
A jak dluqo?
Do jesieni ...

Ды вернемся назад у трыцатыя гады да нашых дзяцей, што ўжо павырасталі, канчаюць сямігодку — пачатковую школу і некаторыя з іх трапляюць у гімназію. Некатрыя, бо за гімназію трэба было шмат плаціць. Як бы там не было, а ў гімназіі вучыліся і дзеці беларускіх мяшчан і сялян. Дарэчы , у гімназіі ўсе настаўнікі ад фізкультуры да настаўніка лаціны былі прысланыя з глыбі Польшчы.

На школьныя кварталы былі "вывядўкі", бацькі прыходзілі ў школу даведацца, як спраўляюцца з навукай іхнія дзеці. Прыходзіць бацька з "вывядўкі" і кажа, настаўнік польскае мовы сказаў, што калі мы дома не будзем гаварыць папольску, дачка не скончыць гімназіі — школы. І бацька, ці то быў упэўнены ў сіле і здольнясцях дачкі, ці то з іншай прычыны заявіў, што "польскае мовы ў нашай хаце не будзе!"

У гімназіі кожная "кляса" мела свайго "выхаваўцу" — класнага настаўніка. Вось-жа "выхаваўца" праводзіць у клясе перапіс, каб даведацца, які ў ягоных вучняў "jezyk ojczysty". І добра вышкаленыя вучні адзін за адным падаюць іхні "jezyk ojczysy - polski". Усё ідзе спраўна і гладка аж пакуль чарга не прыйшла на вучаніцу, якой пагражала незакончанне школы, і яна кажа, што ейны "jezyk ojczysty - bialoruski". Настаўнік пярэчыць, даказвае "навукова", што ейны jezyk ojczysty - polski і ніякі іншы. Ды маладая асоба думкі аб сваёй роднай мове не зьмяняе, і стаіць на сваім. Тады настаўнік, вычарпаўшы усе "навуковыя" доказы, раіць падаць ужо ляпей расейскую мову, бо расейская — кажа — прыгажэйшая і з насмешкай, перакручваючы словы, сказаў нешта быццам бы па-беларуску ... Тут маладая асоба, натура ўспыльчывая, ускіпела і з не меншай насмешкай кажа: "Пішыце - француская! Кажуць, што француская найпрыгажэйшая!" Счырванеў настаўнік і перапіс далей пайшоў зноў гладка, аж пакуль сын праваслаўнага святара ўстаў і сказаў, што і ягоная родная мова "bialoruska"...

Польскія настаўнікі ведалі: забяры ў дзяцей-моладзі родную мову і культуры народа, ды і самога народа — няма. Такім вось чынам з'явіліся ў перапісах палякі праваслаўнага "вызнання".

У Заходняй Беларусі з'явіліся асаднікі. Ім польскі ўрад даваў на беларускай зямлі гаспадаркі. "Наслалі асаднікаў — казалі людзі, — нас паланізаваць, а тыя навучыліся гаспадарыць па-нашаму, нават каня ў воз сталі так, як мы, запрагаць і гаварыць па-нашаму панавучыліся ..."

Ды пытанне, скуль узяўся ў польскай гімназіі **пратэст супраць гвалту на беларускую мову, на беларускую культуру?**

Дома ў вучаніцы, што адмовілася вырачыся свае роднае мовы, з маленства, як памятае, заўсёды было поўна беларускіх кніжак і газет з Вільні. І ейны тата вечарамі чытаў уголас (ня было-ж ні радыё, ні тэлебачання) ад дошкі да дошкі беларускія календары, газеты і розныя кніжкі. І дзеці, падросшы, навучыліся чытаць кірыліцай ды і самі чыталі. Перадусім з бацькавага чытання яны чулі: "О, Край родны, край прыгожы...", чулі папрок "Ворагам Беларушчыны":

Чаго вам хочацца, панове,
Якi вас выклікаў прымус
Забіць трывогу
аб той мове,
Якой азваўся беларус?
Чаму вам дзіка яго мова,
Паверце,
вашай — ён не ўкраў.
Сваё ён толькі
ўспомніў слова,
З якім
радзіўся, падрастаў ...

На гэтым вершы нашая вучаніца і навучылася чытаць кірыліцай, бо хацела і завучыла верш Купалы на памяць...

Вільня была тады культурнай, а то і палітычнай сталіцай Заходняе Беларусі. Была сэрцам яе, якое энергічна білася і пампавала жыццядайную кроў Беларушчыны па ўсёй Заходняй Беларусі аж да найдалейшай паўдзённай Берасьцейшчыны. І хапала аднае жанчыны,з парафесіі настаўніцы, беларускай дзеячкі, Кацярыны Стаўбунік, якая была ў сталым кантакце з віленскімі беларускімі дзеячамі. Яна атрымоўвала беларускую літаратуру з Вільні і пашырала яе далей і шырэй. Дзякуючы ёй вучыліся ў Беларускай Віленскай Гімназіі з вёсак Пружаншчыны дзеці. Прыехаў з Шанёў у Беларускую Віленскую Гімназію, харошанькі хлопчык. Настаўнік пытае яго, ці ведае які беларускі верш, і сказаў Віцька (ужо нябожчык):

"Гоп, ды гоп на луг овчча,
Роздаецца мэ .. мэ.. мэ.."

Рассмяяліся вучні з паўночнае Беларусі, але ... і палюбілі Віцьку...

Палюбілі і шанавалі віленчукі і дзьдзьку Рыгора Шырму з Шакуноў, і танцмайстра Янку Хвораста з тых жа Шакуноў,і Кацярыну Стаўбнік з Пружанаў, ды шмат іншых здольных і гарачых беларускіх патрыётаў якіх узгадоўвала і узгадоўвае Берасцейшчына.

Вучылася моладзь з Берасцейшчыны не толькі ў Віленскай Беларускай Гімназіі, а і ў Універсітэце Сцяпана Батуры ў Вільні і была сябрамі Беларускага Студэнцкага Саюзу — кузні Беларушчыны ў Вільні.

Не дарма ж Сталін адрэзаў Вільню Скарыны, Каліноўскага, нашаніўцаў,Луцкевічаў — ад Беларусі. Ведаў, што як адрэжа сэрца, адрэжа жыццядайную кроў Беларушчыны, што жывіць усю Беларусь.

Каб выжыць, беларускай мове і культуры без свае дзяржаўнасці ў сумежжы з мовамі і культурамі дзяржаўных народаў у змаганні за жыццё — "высылкаў трэ нечалавечых, і процьму цёплага кахання" — патрыятызму, кажа Наталля Арсенева.

Ды трэба нам надаць беларускай мове і беларускай культуры рэальны дзяржаўны статус.

Жыве Беларусь !

Бэры, Канада, 19 сакавіка, 1998 г. Раіса Жук-Грышкевіч родам з Пружанаў.

Рэдактар Станіслаў Суднік

Заснавальнік: ТБМ імя Францішка Скарыны.
Пасведчанне аб рэгістрацыі: № 83 ад 28 чэрвеня 1996 г.
Адрас рэдакцыі: 220005, г. Менск, вул. Румянцава, 13.
Адрас для паштовых адпраўленняў: 231300, г. Ліда-2, п/с 7.

Рэдакцыйная рада:
Генадзь Бураўкін — старшыня, Людміла Дзіцэвіч, Сяргей Запрудскі, Аляксей Пяткевіч, Аляксей Рагуля, Аляксей Саламонаў, Павел Сцяцко, Алег Трусаў, Эрнэст Ялугін.

Аўтары нясуць поўную адказнасць за падбор і дакладнасць прыведзеных інфармацый.

Газета надрукавана ў Лідскай друкарні ўпраўлення грамадска-палітычнай інфармацыі і друку Гродзенскага аблвыканкама. 231300, г.Ліда, вул. Ленінская, 23.
Кошт па дамове.Газета падпісана да друку 29. 06. 98 г.
Наклад 3500 асобнікаў. Замова № 1672.
Падпісны індэкс: 63865.
Кошт падпіскі: 1 мес.- 12 000 руб., 3 мес.- 36 000 руб.